

 HEDEMORA KOMMUN Skapad av: Enhetschef	RIKTLINJE		Sida 1(13)
	Datum 2024-11-14	Diarienummer: ON031-23 730	
	Giltighet fr o m: 2025-01-01	Senast reviderad: 2024-11-14	
Godkänt/antaget av: Omsorgsnämnden 2024-12-18			
Dokumentansvarig: Avdelningschef Individ och familjeomsorg			

Riktlinje för handläggning av våld i nära relationer

Dok. Kategori:	Riktlinje
Stadie:	Beslutad
Gallring:	Vid inaktualitet
Kort beskrivning:	Riktlinje för handläggning av våld i nära relationer Omsorgsnämnden fastställer riktlinjen och överlämnar därmed åt omsorgsförvaltningen att ansvara för skilda verksamhetsområden, uppgifter och arbetsformer.

Innehåll

1. Inledning.....	1
1.1 Mål med förvaltningens arbete med våld i nära relation	1
1.2 Syfte	1
1.3 Värdegrund.....	1
2. Målgrupper.....	2
2.1 Definition av våld och utsatthet i nära relationer.....	2
2.1.1 Fysiskt våld.....	3
2.1.2 Sexuellt våld.....	3
2.1.3 Psykiskt våld.....	3
2.1.4 Försummelse	3
2.1.5 Latent våld	3
2.1.6 Ekonomiskt våld	3
2.1.7 Materiellt våld.....	3
2.1.8 Våld mot djur	3
2.1.9 Funktionshinderrelaterat våld	3
3. Särskilt utsatta grupper.....	4
3.1 Äldre personer	4
3.2 Personer med funktionsnedsättning.....	4
3.3 Personer med missbruks- och beroendeproblematik.....	4
3.4 Personer med utländsk bakgrund.....	4
3.5 Hedersrelaterat våld och förtryck.....	5
3.6 HBTQ- personer.....	5
3.7 Nationella minoriteter	5
4. Teoretiska perspektiv på våld	5
5. Lagstiftning och andra styrande dokument	5
6. Riskbedömning.....	6
7. Barnperspektiv.....	6
8. Handläggning	7
8.1 Principer för handläggning	7
8.2 Metod och bedömningsinstrument.....	7
8.3 Aktualisering och beslut om att inleda utredning	8

8.4 Aktualisering och beslut om att ej inleda utredning.....	8
8.5 Säkerhetsplanering.....	8
8.6 Akut skyddsbedömning	9
8.7 Tolk.....	9
9. Samverkan och kontakt med externa aktörer	9
9.1 Intern samverkan	9
9.2 Polismyndighet.....	9
9.3 Hälso- och sjukvård	10
9.4 Migrationsverket.....	10
9.5 Kronofogdemyndigheten.....	10
9.6 Skatteverket.....	10
9.7 Frivilligorganisationer	10
10. Insatser	10
10.1 Tillfälligt boende.....	11
10.2 Skyddat boende.....	11
10.3 Stödsamtal med socialsekreterare, behandlare.....	11
10.4 Ekonomi och ekonomiskt bistånd.....	11
10.5 Stöd till våldsutövare	12
10.6 Skyddade personuppgifter	12
11. Referenser	13

1. Inledning

I Hedemora kommuns övergripande riktlinje för att motverka våld i nära relationer är målet att lika villkor och förutsättningar ska gälla för alla invånare. Flickor och pojkar, kvinnor och män ska ha lika möjlighet till utbildning, arbete och inflytande. Fysiskt och psykiskt våld i nära relationer ska därmed upphöra liksom alla former av kränkande särbehandling. Hedemora kommuns verksamheter gentemot invånarna ska främja jämställdhets- och mångfaldsarbetet som integreras i verksamheterna. Kommunen som servicegivare ska genomsyras av ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv, vilket ytterst innebär en fråga om rättvis fördelning av resurser oavsett etnicitet, trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, kön, ålder, könsöverskridande identitet eller uttryck. Arbetet förutsätter ett medvetandegörande, aktivt engagemang, långsiktighet, uthållighet och kunskaper om forskning och utveckling avseende jämställdhet och mångfald.

Våld i nära relation är en trygghetsfråga ur ett folkhälsoperspektiv eftersom allvarlig fysisk och psykisk ohälsa kan drabba den som är utsatt för våld. Våldet kan också få stora sociala konsekvenser för den som är utsatt genom exempelvis isolering, arbetslöshet, ekonomiska problem, svårigheter med bostadssituationen, sjukskrivning, depressionssymtom på posttraumatiskt stressyndrom m.m.

Våld är i allra högsta grad ett jämställdhetsproblem som inskränker på den våldsutsattas mänskliga rättigheter och friheter. De vanligaste formerna av våld i nära relationer är fysiskt, psykiskt och sexuellt våld som utövas mot kvinnor och barn av en närstående man. Att inte utsättas av våld eller behöva uppleva våld är en grundläggande mänsklig rättighet.

1.1 Mål med förvaltningens arbete med våld i nära relation

Omsorgsförvaltningens vision är att våldet upphör för samtliga personer som kommit i kontakt med socialtjänsten utifrån en våldsproblematik. Våldsutsatta ska erbjudas råd, stöd och hjälp av god kvalitet. De framgångsfaktorer i kvinnofridsarbetet som Sveriges kommuner och regioner har lyft fram ligger till grund för målarbetet inom socialtjänsten i Hedemora. Även de krav som Inspektionen för vård och omsorg, IVO, ställer på omsorgsförvaltningen har införlivats liksom de framgångsfaktorer de har lyft fram vid sitt tillsynsarbete. Berörda enheter ansvarar var och en för att vidta de åtgärder som har relevans för att målarbetet ska hålla god kvalitet. God kvalitet ska uppfattas som att göra rätt sak, på rätt sätt i rätt tid. Omsorgsförvaltningen ska bedriva ett uppsökande arbete och upplysa allmänheten om det stöd som finns för våldsutsatta i kommunen.

1.2 Syfte

Syftet med riktlinjerna är att de ska fungera vägledande i arbetet mot våld i nära relationer. Riktlinjerna ska godkännas av omsorgsnämnden i Hedemora.

1.3 Värdegrund

I Hedemora kommun omfattas alla anställda av den gemensamma värdegrunden utifrån ledorden kundfokus, respekt, ansvar, och mod (KRAM). Det innebär att personalen har tilltro till människors ansvarsförmåga och bemöter omgivningen med respekt. Varje anställd tar ansvar för sitt uppdrag med utgångspunkt i den enskildes behov. Det innebär i praktiken att samtlig personal som möter våldsutsatta ansvarar för att ge information om rättigheter samt möjlighet till stöd från omsorgsförvaltningen och andra aktörer. Det är också angeläget att den som utövar våldet, är den som hålls ansvarig för det. Att vara utsatt för våld innebär ofta starka känslor som

rädsla, skuld och skam. Därför är det värdefullt att vara ödmjuk, att lyssna och att utgå från att det den våldsutsatta berättar är riktigt.

2. Målgrupper

Målgrupper för dessa riktlinjer är:

- vuxna personer som har utsatts för våld i nära relationer.
- barn som har bevittnat, upplevt och/eller själva har utsatts för våld.
- vuxna personer som har utövat eller utövar våld.

Omsorgsförvaltningen har ett ansvar att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp (5 kap. 11 § 1 st. SoL). Bestämmelsen omfattar alla brottsoffer, oavsett ålder och kön, och nämnden ska efter en individuell bedömning i varje enskilt fall enligt 4 kap. 1 § SoL bevilja behövligt bistånd till dem och deras närstående, om de själva inte kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt. Denna bestämmelse omfattar exempelvis personer som utsätts för våld av andra än närstående. En annan grupp är unga brottsoffer som utsätts för hot, rån, våld och kränkningar av jämnåriga.

Begreppet närstående är könsneutralt och anses vara en person som den våldsutsatta har en förtroendefull och nära relation till såsom partner, före detta partner, förälder, syskon, vän, barn, granne eller släkting. Det kan även röra sig om personal som personen har en beroendeställning till, så som hemtjänstpersonal, personlig assistans eller personal på särskilda boenden.

I omsorgsförvaltningens arbete med våld i nära relation är det viktigt att alla inblandade kan få råd, stöd och hjälp. Ytterligare en målgrupp är anhöriga, vilket omfattar vänner, kollegor, grannar m.m. Denna grupp kan framför allt behöva information och råd.

Våld förekommer i alla samhälls- och åldersgrupper men vissa grupper kan vara särskilt svåra att uppmärksamma. Den som utövar våld i nära relation kan vara man eller kvinna, partner eller tidigare partner, förälder, släkting, barn, syskon eller i barns fall även partner till någon av föräldrarna. Som nämnts ovan kan det även vara en professionell såsom hemtjänstpersonal, färdtjänstpersonal, kontaktperson eller liknande.

2.1 Definition av våld och utsatthet i nära relationer

Våld i nära relationer kan ta sig många olika uttryck men i riktlinjerna avser begreppet våld främst systematiskt våld. Det innebär ett mönster av skeenden som kan vara allt från subtila handlingar till grovt våld, allt från att förlöjligas till att våldtas eller utsättas för allvarliga hot. Våld i nära relationer innefattar ofta kombinationer av fysiskt, sexuellt, psykiskt, försummelse, latent våld, ekonomiskt våld, materiellt våld, våld mot djur och funktionshinderrelaterat våld.

Det som kännetecknar våld i nära relationer är att det finns en känslomässig relation mellan utövaren och den som utsätts. Det kan röra sig om en familjemedlem eller en våldsutövare som finns i familjens nätverk. Våldsutövarens agerande syftar ofta till att kontrollera den våldsutsatta genom olika grader av tvång och effektfulla strategier. Kontrollen kan exempelvis utövas med hjälp av hot, straff och belöning, ekonomiska sanktioner, olika förbud, isolering, kränkningar och barn kan användas som medel för påtryckningar. Den våldsutsattas utsatthet ökar i relation till våldsutövaren utifrån beroendeställningen. Det kan handla om gemensamma barn, ekonomi, att man har uppehållstillstånd utifrån en anknytningsrelation eller att den våldsutsatta är beroende av

våldsutövaren i sin dagliga livsföring. Begreppet barn som upplevt våld innefattar barn som sett, hört eller på annat sätt upplevt våld samt barn som själva varit utsatta för direkt våld.

2.1.1 Fysiskt våld

Fysiskt våld kan vara exempelvis knuffar, att bli fasthållen, dragen i håret, nypt, slagen, bränd, skakad, strypt eller sparkad.

2.1.2 Sexuellt våld

Sexuellt våld är våldtäkt eller andra påtvingade sexuella handlingar, alternativt sexuella handlingar som den våldsutsatta inte vågar säga nej till. Det kan innefatta att exempelvis tvingas titta på pornografi, ha samlag utan samtycke, sexuella trakasserier och tvingas till oralsex. Bland ungdomar har tjat-sex blivit ett begrepp vilket innebär att den utsatta har sexuellt umgänge efter påtryckningar från partner eller någon annan person i nätverket.

2.1.3 Psykiskt våld

Psykiskt våld kan vara direkta eller indirekta hot eller förlöjliganden liksom verbala kränkningar och trakasserier.

2.1.4 Försummelse

En form av våld där förövaren utnyttjar det faktum att den utsatta befinner sig i en stark beroendeställning. Det kan exempelvis innebära att lämna den utsatta utan tillsyn och hjälp eller att avsiktligt ge fel mediciner. Människor som är beroende av närstående för vård och omsorg i vardagen kan även utsättas för vanvård eller försummelse, som undanhållande av medicin eller att inte få tillräckligt med mat.

2.1.5 Latent våld

Latent våld kan beskrivas som att våldet ”hänger i luften”. Genom en blick eller sinnesstämning kan den som utövar våld få den utsatta att känna sig hotad och rädd. Den som är utsatt är ständigt på sin vakt och har beredskap inför att någonting kan hända.

2.1.6 Ekonomiskt våld

Ekonomiskt våld kan innebära att den våldsutsatta tvingas skriva under handlingar som får negativa konsekvenser. Det kan även innebära att den utsatta inte har tillgång till sitt eget bankkonto eller identitetshandlingar.

2.1.7 Materiellt våld

Materiellt våld innebär exempelvis att personliga tillhörigheter slås sönder eller förstörs avsiktligt.

2.1.8 Våld mot djur

För våldsutsatta som har husdjur kan djuren komma att skadas. Det kan förekomma hot om att skada eller döda husdjuret och även genomföra dessa hot för att skada den våldsutsatta.

2.1.9 Funktionshinderrelaterat våld

Handlingar som direkt riktar sig mot själva funktionsnedsättningen hos den våldsutsatta och försvårar en redan utsatt situation, t.ex. flytta undan rollatorn eller ta ut batterierna ur hörapparaten.

3. Särskilt utsatta grupper

Det finns särskilt utsatta grupper som löper större risk att utsättas för våld. Våldets konsekvenser riskerar att bli större och gruppens förmåga att utnyttja sina egna resurser för att förändra situationen är begränsade.

3.1 Äldre personer

Våld mot äldre i nära relationer är ett problem som under lång tid varit osynligt. Det är inte alltid lätt att identifiera våld hos äldre personer och skador kan tolkas som uttryck för normalt åldrande samtidigt som en person med demens kan ha svårigheter att förmedla sin utsatthet. Med åldrandet följer ofta ett ökat beroende av omgivningen, både av närstående och av personal. Både äldre kvinnor och män utsätts för våld och det kan vara utav såväl partner som av anställda inom vård och omsorg, grannar i särskilt boende, vuxna barn eller deltagare i dagverksamheter. De få studier som finns visar dock att kvinnorna inte bara utsätts för våld för att de är äldre, utan specifikt för att de är kvinnor. Kvinnorna utsätts i högre grad för upprepat samt sexuellt våld än män.

3.2 Personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning utsätts för våld i lika hög utsträckning som personer generellt men de är särskilt sårbara. Detta eftersom personer med funktionsnedsättning kan vara i behov av vård, stöd och service från anhöriga och/eller från samhället, vilket kan innebära att de hamnar i olika beroendesituationer till personer i sin omgivning. Det kan handla om personliga assistenter, färdtjänstpersonal eller annan omvårdnadspersonal. Dessa personer kan både uppmärksamma att våld förekommer likväl som de kan vara förövare. En kommunikativ funktionsnedsättning kan göra det svårt för personen att berätta om utsattheten och en fysisk funktionsnedsättning kan hindra personen att i en akut situation kunna ta sig från platsen eller påkalla hjälp. Vidare finns en risk att våldet osynliggörs genom att konsekvenserna av våldet betraktas som missförhållande eller brister i vård och omsorg. Det blir således en vårdfråga istället för en rättslig fråga.

3.3 Personer med missbruks- och beroendeproblematik

Personer med missbruks- och beroendeproblematik kan befinna sig i en livssituation där risken för våld är betydligt högre samtidigt som de kan ha svårare för att få stöd och hjälp. Ofta kan personen ha problem på flera livsområden vilket gör att behov finns av både stöd, behandling och vård. Utöver missbruket kan det handla om bostadslöshet, ekonomiska svårigheter, arbetslöshet, fysisk och psykisk ohälsa. Det finns en tendens att våld mot personer med missbruksproblem bagatelliseras av omgivningen och av den våldsutsatta själv. Våldet kan uppfattas som en konsekvens av missbruket och fokus riktas läggs på missbruksproblemet varpå våldet riskerar att förminskas och osynliggöras.

3.4 Personer med utländsk bakgrund

Kvinnor med utländsk bakgrund tenderar att utsättas för våld i större omfattning än kvinnor som har minst en förälder född i Sverige. Det kan förklaras med olika riskfaktorer såsom lägre utbildning, utsatt ekonomisk situation och isolering. Det kan samtidigt föreligga en särskild sårbarhet på grund av språksvårigheter, okunskap om sina rättigheter, dålig kännedom om svenska samhället, begränsat socialt nätverk och starkt beroende av våldsutövaren som oftast är en partner.

3.5 Hedersrelaterat våld och förtryck

Det är framförallt flickor och unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck men det kan även förekomma att vuxna kvinnor och män utsätts. Hedersrelaterat våld och förtryck kännetecknas av att det planeras och i vissa fall utövas kollektivt, vilket innebär att det kan vara flera förövare. En central del är kontrollen av flickor och unga kvinnors sexualitet. Kontrollen kan också ta sig i uttryck i allt från begränsningar gällande exempelvis kläder, socialt umgänge och rörelsefrihet till större livsval såsom utbildning, partner och arbete. Då hedersrelaterat våld inte sällan involverar flera våldsutövare är det särskilt viktigt för handläggarna att säkerställa en säkerhetsplanering i kontakten med den våldsutsatta personen.

3.6 HBTQ- personer

Könstillhörigheten både hos den våldsutsatta och våldsutövaren har betydelse för hur omgivningen uppfattar våldet, för benägenheten hos den våldsutsatta att anmäla och söka stöd samt för bemötandet den våldsutsatta får. Det föreligger också normer i samhället om heterosexualitet som kan innebära att våld i samkönade relationer osynliggörs eller bagatelliseras. Konsekvenserna kan bli att omgivningen har svårare att se, förstå och hantera våldet och därmed även svårare att ge adekvat stöd och hjälp.

3.7 Nationella minoriteter

En liknande problematik som när det gäller de särskilt utsatta grupperna kan man även se för de nationella minoriteterna. Det vill säga att det finns en risk att fokus läggs mer på den våldsutsattas bakgrund än på våldet som individen utsätts för. Det är viktigt att vara medveten om detta för att förebygga att det sker.

4. Teoretiska perspektiv på våld

Det finns olika förklaringsmodeller och utgångspunkter som kan ligga till grund för att förklara orsakerna till våld. Våld kan ses ur ett:

- strukturellt perspektiv med bristande jämställdhet i fokus där kön och makt blir viktiga begrepp.
- samhällsperspektiv där våldet förklaras utifrån olika socioekonomiska förhållanden.
- socialpsykologiskt perspektiv där faktorer i relationen sätts i fokus.
- individualpsykologiskt perspektiv där fokus ligger på individuella faktorer.

Förenta nationerna, FN, och Världshälsoorganisationen, WHO, använder en ekologisk förklaringsmodell där våldet förstås utifrån ett samspel mellan strukturella, samhälleliga, relationsbetingade och individuella faktorer. De människor som utövar våld tillhör inte en homogen grupp och därför finns det inte ett perspektiv eller en faktor som enskilt kan förklara våldets uppkomst. Det innebär att arbetet mot våld kräver ett multisektoriellt angreppssätt där våldsutövarna och olika förklaringsmodeller synliggörs. Det multisektoriella angreppssättet innefattar ämnesområden som medicin, sociologi, psykologi, kriminologi, utbildning och ekonomi. Det utgår från ett folkhälsoperspektiv och fokuserar på att förbättra livsvillkoren för så många människor som möjligt.

5. Lagstiftning och andra styrande dokument

Omsorgsförvaltningens ansvar för våld i nära relationer styrs främst av bestämmelser i socialtjänstlagen (2001:453) men våld är också en kränkning av mänskliga rättigheter. Sverige

har, tillsammans med många andra länder, enats om en rad internationella överenskommelser som rör mänskliga rättigheter. Dessa konventioner är en del i våra internationella åtaganden för en bättre folkhälsa på global nivå. Sverige är således folkrättsligt förpliktat att ha en lagstiftning som stämmer med kraven i de konventioner som vi anslutit oss till.

I 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) tydliggörs att omsorgsförvaltningen ska verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp samt att nämnden ska beakta att kvinnor som är, eller har varit utsatta för övergrepp av närstående, kan vara i behov av stöd och hjälp. Det vanligaste är att kvinnor utsätts för våld i nära relationer och att våldet utövas av en manlig partner, eller före detta partner. Omsorgsförvaltningen ansvarar även för att stödja och hjälpa barn som har utsatts för våld och/eller deras närstående. Barnkonventionens grundprincip är artikel 3 som handlar om att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Principen kan härledas ur två grundläggande tankar; att barn har fullt och lika människovärde och att barn är sårbara personer som behöver särskilt skydd. Det är dock av vikt att barn samtidigt kan betraktas som aktörer för att deras rätt att komma till tals, enligt artikel 12, ska tillgodoses. Barns bästa ska således betraktas både ur ett omsorgsperspektiv och ur ett rättighetsperspektiv där barns delaktighet utgör kärnan. Enligt 3 kap. 1 § SoL ansvarar socialtjänsten även för att insatser är anpassade individuellt efter den enskildes behov.

I 3 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453) framgår att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Socialtjänsten ska analysera om utbudet av insatser som erbjuds våldsutsatta svarar mot behoven i kommunen. Omsorgsförvaltningen ska fastställa mål för arbetet med våldsutsatta och barn som upplevt våld samt beskriva hur målen ska uppnås. Omsorgsförvaltningen ska fastställa var i verksamheten ansvaret ligger för att utreda, besluta och följa upp, ärenden som gäller våldsutsatta eller barn som upplevt våld. Personal som möter våldsutsatta ska ha lämplig utbildning och erfarenhet, teoretiska kunskaper liksom kunskaper avseende handläggning och uppföljning. Personal ska erfordra regelbunden kompetensutveckling inom området. Omsorgsförvaltningen bör även fastställa när och hur personal i nämndens verksamheter ska ställa frågor om våld för att kunna identifiera våldsutsatta som behöver stöd och hjälp. Omsorgsförvaltningen ska vidare fastställa rutiner för hur skyddade personuppgifter ska hanteras inom förvaltningen.

6. Riskbedömning

En person som länge har levt med våld kan ha svårt att uppfatta hur allvarlig situationen är. En konkret och noggrann riskbedömning ska alltid göras av socialsekreterare. Den våldsutsatta känner oftast våldsutövaren väl och den våldsutsattas bedömning av våldsutövarens farlighet är ofta realistisk eller i underkant. Utifrån vad som framkommer vid riskbedömningen kan det finnas behov av omedelbara skydds- och stödåtgärder. Det är viktigt att avväga vilka frågor som passar i den aktuella situationen.

Bedömningsinstrumentet FREDÅ, SARA och PATRIARK kan användas vid riskbedömningar.

7. Barnperspektiv

Vid misstanke om barn som utsatts för våld eller bevittnat våld i nära relationer har socialtjänsten en skyldighet att inleda utredning omgående. Barn- och ungdomsenheten kommer utifrån informationen att göra en skyddsbedömning kring barnet för att därefter planera för hur de kommer att gå vidare i kontakterna med barnet och föräldrarna. I Socialstyrelsens allmänna råd avseende utredning av våldsutsatta barn och barn som har bevittnat våld framgår bland annat att omsorgsförvaltningen bör utreda:

- Barnets behov av stöd och hjälp akut, inklusive vård eller boende i ett annat hem än det egna.
- Våldets karaktär och omfattning.
- Våldets påverkan på barnet och dess relation till föräldrarna.
- Barnets egen uppfattning om våldet.
- Vardera föräldrarnas uppfattning om våldets konsekvenser för barnet.
- Barnets behov av stöd och hjälp på både kort och lång sikt.

All handläggning gällande barn som bevittnat eller utsatts för våld sker på barn- och ungdomsenheten. Dock samverkar alltid enheterna vid behov.

8. Handläggning

Enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen ska omsorgsförvaltningen utan dröjsmål inleda utredning om vad som genom ansökan eller på annat sätt kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. Om det till exempel inkommer information om att en person utsatts för våld och den enskilde är positiv till stöd och hjälp ska en sådan utredning inledas. Socialtjänsten får inte inleda utredning om den enskilde inte själv vill det, när det gäller vuxna utsatta för relationsvåld eller vuxna som utövat våld. För kontakt med utomstående krävs samtycke från den enskilde.

8.1 Principer för handläggning

Arbetet ska bedrivas rättssäkert och med tro på människans resurser. Handläggning och beslut ska präglas av respekt för den enskilde. Det ska finnas personal tillgänglig för att svara på frågor eller som kan göra en akut bedömning. En helhetsbedömning av den sökandes behov och förmåga ska alltid göras. Vägledning kan även inhämtas från Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, Socialstyrelsens handböcker *Våld – Handbok om socialtjänstens, Hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* och *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*.

8.2 Metod och bedömningsinstrument

Det är viktigt att öka förutsättningarna för att upptäcka våldsutsatthet. Socialstyrelsen har utarbetat en vägledning för socialtjänst och hälso- och sjukvård. Den innefattar rekommendationer, tecken på våld och hur frågan om våld kan ställas samt hur svaret bör tas emot.

FREDA-bedömningsinstrument är en standardiserad metod för arbetet med våld i nära relationer inom socialtjänsten. Bedömningsinstrumentet är utarbetat av Socialstyrelsen och innefattar tre delar:

- FREDA-kortfrågor är ett stöd för att identifiera våld.
- FREDA-farlighetsbedömning är ett stöd för att bedöma risken för fortsatt hot och våld samt eventuellt behov av skydd.
- FREDA-beskrivning är till stöd i utredning för att få en uppfattning om våldets karaktär och omfattning.

SARA:SV är en guide som används för att bedöma risken för upprepat partnervåld hos målgruppen vuxna. Med partnervåld avses varje form av fysisk skada och försök till eller hot om

sådan skada, som tillfogats av en man eller kvinna med vilken offret har eller har haft en intim, sexuell relation.

PATRIARK är en bedömningsmetod som kan användas för vägledning vid bedömning och hantering av risk för hedersrelaterat våld. Metoden riktar sig till målgruppen där det finns en misstänkt eller känd historia av hedersrelaterat våld. PATRIARK består av en guide om tre delar och omfattar ett flertal faktorer. När informationen inhämtats och värderats bedöms risk för allvarligt våld, akut risk för hedersrelaterat våld, sannolika offer och andra risker.

8.3 Aktualisering och beslut om att inleda utredning

Ett ärende kan aktualiseras genom att en anmälan/ansökan inkommer eller att socialtjänsten får kännedom om en situation på annat sätt. En anmälan eller ansökan kan göras muntligt eller skriftligt. Om behovet av skydd ej är akut bokas ett första möte så snart som möjligt. Finns det minderåriga barn i familjen ska en anmälan lämnas till barn- och ungdomsenheten.

I varje inkommet ärende ska det undersökas om det finns behov av tolk. Förvaltningen bokar tolk via tolkförmedling. Vid ansökan från den enskilde fattas beslut om att inleda utredning enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen omgående.

8.4 Aktualisering och beslut om att ej inleda utredning

Omsorgsförvaltningen kan inte ingripa till skydd och stöd för vuxna personer som inte vill bli hjälpta. Däremot finns det ett mycket långtgående ansvar för varje medarbetare inom socialtjänsten att motivera den enskilde till att ta emot hjälp. Det kan göras genom att synliggöra våldet med hjälp av bedömningsinstrument för våld i nära relation. Det kan även göras genom att kunna beskriva vilken hjälp den enskilde kan få utifrån sin situation. För att socialsekreteraren ska kunna göra en aktualisering om våld i nära relationer krävs att den enskilde inte uttryckligen motsätter sig stöd och hjälp. Om så är fallet kan socialsekreteraren berätta om var den enskilde kan vända sig om den skulle ändra sig.

Vid anmälan från annan än den enskilde eller intern iakttagelse inom förvaltningen behöver ett första möte syfta till att ge information om vilket stöd och vilken hjälp som finns att få samt för att motivera den enskilde att göra en förändring av sin livssituation. Om den enskilde motsätter sig hjälp och stöd är det viktigt att bemötandet och informationen gör att den enskilde känner att den alltid kan vända sig till socialtjänsten om inställningen till stöd och hjälp ändras. Beslut om att ej inleda utredning fattas.

8.5 Säkerhetsplanering

Redan inför första mötet är det viktigt att ha ett säkerhetstänk och att göra upp en säker planering mot bakgrund av den kunskap som finns om våldsutsattheten. I samtal med den våldsutsatta personen är det viktigt att skapa så goda förutsättningar som möjligt för att den enskilda ska känna tillit till handläggarens förmåga att ta emot, förstå och skydda informationen samt en tilltro till att det finns hjälp att få. I mötets första skede blir det därför viktigt att inhämta information samt låta den enskilda få berätta om bakgrunden till mötet, såväl som att ge information i samtalet kring stöd och hjälp, utredningsprocessens gång och syfte, sekretess och skydd. FREDA-kortfrågor används för att handläggaren ska få en översiktlig bild av våldsutsattheten vid första mötet. Om den våldsutsatta återvänder hem ska en säkerhetsplanering upprättas.

8.6 Akut skyddsbedömning

En akut skyddsbedömning görs alltid. FREDA-farlighetsbedömning görs tillsammans med den utsatte. Det som framkommer i kortfrågorna och farlighetsbedömningen utgör ett underlag för handläggarens och den våldsutsatta personens planering för hur, när och handläggare och den utsatte kan träffas och ha kontakt på ett så säkert sätt som möjligt. Många våldsutsatta personer har levt med våld i nära relationer under en längre tid och det har blivit ett sätt att leva, det har normaliserats. Det kan även vara så att den våldsutsatta personen underskattar omfattningen av våldet och risken för allvarlig skada. Utifrån detta blir en viktig del av det första mötet att tillsammans med den enskilde gå igenom FREDA-farlighetsbedömning. Det kan även här vara viktigt att samtala kring hur den enskilde vill ta del av utredningen, beslut, insatser, vårdplan och genomförandeplan.

8.7 Tolk

Om en person som är utsatt för våld i nära relation inte behärskar svenska eller exempelvis har hörselnedsättning ska socialtjänsten anlita tolk enligt 8 § förvaltningslagen (FL). Det är viktigt att anlita en tolk som är helt neutral i förhållande till de inblandade. En annan förutsättning är att den utsatta litar på tolken. Tolkens kön kan ha betydelse och den utsatte bör därför tillfrågas om denne föredrar en kvinnlig eller manlig tolk. Vid behov av tolk är det viktigt att inte använda anhöriga, barn, vänner eller våldsutövaren.

9. Samverkan och kontakt med externa aktörer

Våld i nära relationer är ett mångsidigt problem och kräver att flera aktörer samverkar. Socialtjänstens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde och vid behov i samverkan med andra myndigheter, organisationer och/eller föreningar. Behov av samverkan finns både i enskilda ärenden men också på en övergripande nivå.

9.1 Intern samverkan

När den våldsutsatta har kontakt med flera olika enheter på omsorgsförvaltningen är det av stor betydelse att samverkan mellan enheterna fungerar och arbetet genomsyras av helhetssyn. Samarbete ska upprättas mellan socialsekreterare och andra berörda handläggare.

Samverkan och dialog ska ske på alla de områden inom omsorgsförvaltningen där den våldsutsatta har behov av stöd. Detta eftersom det är viktigt att upprättade kontakter inom socialtjänsten inte bryts med anledning av att våld har uppmärksammats och att ärendet kanske fortsätter vara aktuellt på den ursprungliga enheten. Samverkansträffar sker regelbundet mellan de olika enheter som handhar ärendetypen våld i nära relationer. Gemensamma rutiner för ärenden som upprättats ska följas. Om behov av att upprätta fler gemensamma rutiner föreligger ska detta göras. I de ärenden där barn finns har barn- och ungdomsenheten ansvar för utredningsprocessen rörande barnen. I de ärenden där det finns missbruk utreds våldsutsattheten och missbruksproblemen parallellt och då på olika enheter.

9.2 Polismyndighet

Alla handläggare/utförare bör motivera den våldsutsatta till att göra polisanmälan samt vid behov följa med till polisen som stöd. Denna typ av brott faller oftast under allmänt åtal, vilket innebär att en mottagen polisanmälan inte kan återtas. Vid ett pågående ärende/utredning gör polisen en riskanalys och kan vid behov hjälpa den våldsutsatta med olika former av skydd, till exempel överfallslarm, en egen kontaktperson och möjlighet till informations- och säkerhetssamtal.

Omsorgsförvaltningen har ansvar för att utreda en våldsutsatts behov av stöd och hjälp om den enskilde ber om sådant oavsett om våldet är polisanmält eller inte. Om den enskilde önskar göra en polisanmälan kan socialsekreteraren utgöra ett viktigt stöd i denna process, exempelvis genom att förmedla en kontakt till polisen. Genom polisen kan även besöks- och kontaktförbud gentemot den våldsutövande upprättas.

9.3 Hälso- och sjukvård

I de första kontakterna med den enskilde behöver socialsekreteraren fråga den enskilde om den har synliga eller kännbara skador till följd av våldsutsatthet som denne kan behöva läkarvård för, alternativt dokumenteras för en polisanmälan, oavsett om anmälan ska göras omgående eller längre fram. Även här kan socialsekreterare behöva vara behjälplig att anordna och möjliggöra läkarbesök. Om skadorna är synbara för socialsekreteraren har även denne i uppgift att i journalanteckningar beskriva dessa.

9.4 Migrationsverket

Samverkan med Migrationsverket kan bli aktuell när exempelvis en asylsökande eller person som saknar permanent uppehållstillstånd i Sverige är i behov av att ansöka om bistånd enligt socialtjänstlagen med anledning av våldsutsatthet.

9.5 Kronofogdemyndigheten

Det kan vara viktigt för den våldsutsatta att få hjälp med att ta sig hem till den tidigare bostaden för att hämta personliga tillhörigheter. En ansökan om handräckning hos Kronofogdemyndigheten kan övervägas om det bedöms vara omöjligt för den våldsutsatta att få ut sina ägodelar ur bostaden på egen hand. Ansökan är dock en process som tar tid. Om bodelning inte är gjord kan det emellertid uppstå problem om det inte är klarlagt vilka saker som tillhör den våldsutsatta. Detta löses genom en civilrättslig process.

9.6 Skatteverket

Handläggare kan behöva vara behjälplig med information om hur den våldsutsatta kan behöva tänka och agera för att skydda sig själv från den person som utsätter för våld. I vissa fall kan det finnas behov av skydd i olika grad av personuppgifter (se rutin Skyddade personuppgifter).

9.7 Frivilligorganisationer

När våld i nära relationer förekommer kan både samhället och frivilligorganisationer erbjuda olika former av stöd, hjälp, skydd och rådgivning för både den våldsutsatta, våldsutövaren och barnen i den drabbade familjen samt även till anhöriga. Exempel på frivilligorganisationer är kvinnojourer, mansjour, Manscentrum, Rikskriscentrum, Brottsofferjouren och Terrafem. I Hedemora kommun finns en ideell kvinnojour. Omsorgsförvaltningen och Hedemora kvinnojour har ett upprättat samverkansavtal samt gemensamma samverkansforum.

10. Insatser

Stöd och insatser ska erbjudas till både den våldsutsatta och våldsutövaren. Socialtjänsten har olika insatser som kan komma att beviljas utifrån personens behov. Socialsekreterare ska kunna identifiera vilken insats som är rätt under utredningstiden samt om personen i fråga behöver hänvisas vidare till annan instans.

10.1 Tillfälligt boende

Tillfälligt boende är enbart ett alternativ om den våldsutsatta inte är i behov av skydd från våldsutövaren, det vill säga där våldet endast förekommer i hemmiljön och förövaren inte kommer att söka upp den våldsutsatta om hon/han flyttar. Tillfälligt boende kan således bli aktuellt då det finns en risk för ytterligare våld om den våldsutsatta och förövaren fortsätter att bo tillsammans.

I dessa fall utreds först möjligheten för den våldsutsatta och eventuella barn att bo kvar i sin nuvarande bostad genom att förövaren flyttar. Därefter undersöks möjligheten att få hjälp av det sociala nätverket såsom släkt och vänner. Om den våldsutsatta inte själv har möjlighet att ordna annat boende kan tillfälligt boende beviljas i form av lägenhet i kommunens egen regi.

10.2 Skyddat boende

Om en våldsutsatt behöver stöd och hjälp akut, på kort eller lång sikt ska socialtjänsten vid behov erbjuda stöd och hjälp i form av lämpligt, tillfälligt boende som motsvarar den våldsutsattas behov av skydd med utgångspunkt i utredningen och riskbedömningen. Om den våldsutsatta behöver stöd och hjälp i ett skyddat boende, bör boendet ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld och andra övergrepp. Det boende som erbjuds den våldsutsatta bör vara lämpligt för eventuellt medföljande barn oavsett ålder och kön. Om det skyddade boendet tar emot barn, bör det i boendet finnas personal med kunskaper om barns behov.

Utifrån en riskbedömning, som görs av handläggare på vuxenheten, avgörs vad som är ett lämpligt boende för den våldsutsatta. I första hand utreder handläggarna behov av skydd och i de fall där utredning påvisar att skyddsbehov föreligger kan socialtjänsten bevilja insats i form av skyddat boende.

Skyddat boende ska betraktas som en tillfällig lösning under tiden den våldsutsatta befinner sig i en akut situation och risken för att utsättas för våld är överhängande. När behovet av skydd upphör med anledning av att hot och risk om våld inte längre föreligger ska placeringen på skyddat boende avslutas. Exempel på detta kan vara då våldsutövaren sitter häktad, avtjänar ett fängelsestraff eller har flyttat till annan ort och inte längre söker kontakt med den våldsutsatta. Skyddat boende är ingen långsiktig lösning och planering bör upprättas för att stödja personen till en på sikt fungerande boendesituation efter placeringen. Det är viktigt att den våldsutsatta får stöd och hjälp att återgå in i samhället så snart som möjligt.

10.3 Stödsamtal med socialsekreterare, behandlare

Stödsamtal med socialsekreterare eller behandlare kan beviljas för att ge stödjande samtal till den våldsutsatta för att få möjlighet att bearbeta och prata igenom det som den utsatta varit med om. Socialsekreteraren och behandlare kan även vara behjälpliga med att förmedla kontakter med andra myndigheter och aktörer.

10.4 Ekonomi och ekonomiskt bistånd

Det är viktigt att säkerställa att den våldsutsatta har sitt behov tillgodosett gällande mat, hygien och det nödvändigaste för att klara den första tiden efter uppbrott. Om behov av ekonomiskt bistånd framkommer efter den inledande tiden lämnas ärende till ekonomihandläggare för utredning. Om behov av ekonomiskt bistånd föreligger handläggs detta utifrån Hedemora kommuns riktlinjer om ekonomiskt bistånd. Särskild hänsyn tas till de merkostnader som den

våldsutsatta kan ha. Vid bedömning av rätten till bistånd i form av exempelvis skyddat boende, får den våldsutsattas ekonomi inte avgöra om behövliga biståndsinsatser ska beviljas eller ej. Har den våldsutsattas egna tillgångar och inkomster kan det innebära att den våldsutsatta själv behöver bidra till sin egen försörjning. Vid handläggning av ekonomiskt bistånd i samband med relationsvåld ska separata akter läggas upp på respektive partner.

10.5 Stöd till våldsutövare

En viktig förebyggande åtgärd för att de våldsutsatta och deras barn inte ska utsättas för upprepat våld, är att våldsutövaren får stöd att bearbeta sin våldsproblematik. Omsorgsförvaltningen ska verka för att ge våldsutövande personer råd, stöd och insatser för att förhindra fortsatt bruk av våld. Ansökan om insatser ska behandlas på motsvarande sätt som för en våldsutsatt.

Gemensamt för de verksamheter som finns för personer som utövar våld i nära relationer är att våldet utgör en säkerhetsrisk för partner och barn. Målet är att våld, kontroll och förtryck ska upphöra och att våldsutövarna i stället ska hitta alternativa handlingsätt.

I de fall där våldsutövaren önskar stöd, samtidigt som den våldsutsatta har ett ärende inom omsorgsförvaltningen, ska ärendena alltid vara fördelade mellan olika handläggare.

10.6 Skyddade personuppgifter

Det är viktigt att fastställa vilket skydd den våldsutsatta behöver, exempelvis om personen har behov av skyddade personuppgifter. Ansökan om skyddade personuppgifter görs hos Skatteverket och oftast krävs intyg från socialtjänst och/eller polismyndighet som styrker hotbilden. I varje enskilt ärende som rör en person med skyddade personuppgifter är det därför nödvändigt att kartlägga och bedöma hotbilden för att se hur skyddet ska utformas för den enskilde. Det finns tre nivåer av skyddade personuppgifter:

- Sekretessmarkering
- Skyddad folkbokföring
- Fingerade personuppgifter.

Post till personer med skyddade personuppgifter förmedlas enligt särskild postgång via Skatteverket. Omsorgsförvaltningen bör vara behjälplig vid ansökan genom att skriva ett intyg för att styrka behovet av skyddade personuppgifter samt vid behov hjälpa den våldsutsatta att fylla i ansökan. För mer information se omsorgsförvaltningens rutin för hantering av skyddade personuppgifter.

11. Referenser

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd *Våld i nära relationer (SOSFS 2014:4)*.

Socialstyrelsen (2023). *Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*.

Socialstyrelsen (2021). *Blånader och silverhår - Utbildningsmaterial om våld mot äldre kvinnor*.

Socialstyrelsen (2024). *Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld - Ett utbildningsmaterial*.